

Za tajemstvím doprovodných textů: Politická agenda v kolaborativním životním příběhu Gordona Silvestera Boswella *The Book of Boswell: Autobiography of a Gypsy*

Through the Threshold and Beyond: Towards the Political in Gordon Silvester Boswell's Collaborative Life Story The Book of Boswell: Autobiography of a Gypsy

Abstract

Gordon Silvester Boswell's collaborative life story, The Book of Boswell: The Autobiography of a Gypsy (1970) is a deceptively complex autoethnographic text. Paratextual analysis reveals a discursive ambivalence, as the content of a number of the paratexts work within the changing, but also change-resistant discourse of particular members of the Gypsy Lore Society (GLS), whereas other parts of the paratexts, and especially specific additions by Boswell, undermine the idea of discursive dominance. Boswell indicates a shift towards the political, as he expresses hope regarding political relations between Romanies / Gypsies and their co-British citizens. This change also represents a change in the GLS discourse, but aspects of pseudo-categorisation and biological race still remain. In contrast, Boswell has moved with the times and embraced social, technological and even, to a certain extent, discursive change.

Keywords

Gordon Silvester Boswell, paratexts, change, discourse, Gypsy Lore Society, politics

Jak citovat

Shaw, M. 2019. Za tajemstvím doprovodných textů: Politická agenda v kolaborativním životním příběhu Gordona Silvestera Boswella *The Book of Boswell: Autobiography of a Gypsy*. *Romano džaniben* 26 (1): 67–91.

¹ Autor působí na Oddělení humanitních a sociálních věd (Department of Humanities and Social Sciences) na Mittuniversitetet (Středošvédská univerzita) v Sundsvallu, Švédsko. E-mail: Martin.Shaw@miun.se

Kolaborativní životopis Gordona Silvestera Boswella *The Book of Boswell: Autobiography of a Gypsy* (1970) byl první romskou/cikánskou^{2,3} biografií, která vyšla ve Spojeném království u zavedeného nakladatele (Victor Gollancz). Znovu vydán byl v roce 1973 (a dotištěn ještě v roce 1987) nakladatelstvím Penguin Books, v roce 2012 pak nakladatelstvím Faber and Faber (Faber Finds). Drtivá většina textu knihy vznikla jako výsledek několika setkání mezi Boswellem a Johnem Seymourem (1914–2004), následně pak Seymour pořídil přepis a text editoval. Poprvé byl životní příběh vydán jen několik let poté, co roku 1968 došlo k přijetí zákona o karavanových tábořištích, který vešel v platnost právě v roce vydání (Greenfields 2006: 73). Tento zákon se stal obzvláště významnou legislativní normou, která přenesla zodpovědnost za zřizování oficiálních tábořišť pro Romy/Cikány včetně nezbytného zázemí na jednotlivé londýnské městské čtvrti a místní orgány v Anglii a Walesu. Tento zákon byl velmi diskutován jak před, tak ještě dlouho po svém přijetí (viz Dodds 1966; Kendall 1977; Hawes and Perez 1996; Bancroft 1999: 46–48; Niner 2002, 2003; Drakakis-Smith 2007: 472–474). Gordon Silvester Boswell se aktivně zapojil do propagace zákona o karavanových tábořištích a výrazně se také angažoval při záchraně ohroženého trhu Appleby Fair v roce 1965, který ve Spojeném království vždy byl a dodnes zůstává významným místem setkávání Romů/Cikánů (viz Acton and Gallant 1997: 27–30; Hollaway 2004: 152–153; Connell 2015). Jedním z cílů tohoto článku je analyzovat paratexty⁴ ve vydání Boswellova životního příběhu z roku 1970 a prokázat, že Gordon Silvester Boswell se na budoucnost politických vztahů mezi Romy/Cikány a jejich britskými spoluobčany díval optimisticky.

Další rozměr analýzy paratextů spočívá v potvrzení, že samotný text knihy byl publikován v době, kdy začínalo postupně docházet ke zpochybňování a následným změnám určitých zažitých stereotypů týkajících se kategorizace Romů/Cikánů, přesto odraz starších myšlenek v paratextech Boswellova životního příběhu do jisté míry přetrvává. David Mayall k takovým změnám uvádí: „Starší fázi romistického bádání ovládali folkloristé, antropologové, filologové, antikváři

2 Uvádím zde záměrně pojem „Romové/Cikáni“, neboť Boswell sám oba dva výrazy používá, když se v příběhu charakterizuje. Příklady, kdy sám sebe a svou nejbližší rodinu označuje jako „Cikány“, je možné dohledat na str. 163–65 (poslední tři stránky textu příběhu).

3 Rozhodli jsme se v tomto textu ctít volbu autora a v českém překladu používáme autorem navržený složený zastřešující termín Rom/Cikán, ve kterém se odráží nejen dichotomie vnitřního a vnějšího označování Romů jako skupiny (podobně jako v názvu romské organizace Svaz Cikánů-Romů), ale zároveň i složitá a často matoucí realita v pojmenování a vzájemném vztahování různých romských a neromských skupin ve Spojeném království. Tamní romské i neromské polokočovní skupiny obyvatel bývají souhrnně neutrálně označovány jako „Gypsies“ – tedy bez negativní konotace spojené s českým „c/Cikán“ – nebo Travellers. V citacích a parafrázích pramenů se držíme překladu dobových termínů „Gypsy“ a „Romani“ jako „cikánský“ a „romský“ – pozn. red.

4 Pozn. překladatele: paratext je doprovodný text nacházející se v knize mimo vlastní příběh. Autor článku se zabývá zejména dvěma kategoriemi paratextů, které dělí na vstupní a vnitřní.

a amatérští historikové, generace šedesátých, sedmdesátých let i pozdější pak ukázaly posun směrem k většímu důrazu na politické a sociologické aspekty při současném zachování důvěrně známých tradic“ (2004: 25). Analýza paratextů Boswellova životopisu poukazuje na to, že různé vrstvy paratextů charakterizují jak změny směřující k politické agendě, což naznačil právě Mayall, tak (i přes jistý posun) pokračování již dříve nastoleného diskursu spojeného s určitými členy společnosti Gypsy Lore Society (GLS), které v analýze rozebírám.⁵ Siobhhan Dowdová například shrnula Boswellův životní příběh do jediného komentáře. Aktuálně se zaměřuje na romské autory a literaturu v romštině (autobiografii a poezii), ale její přesvědčení o souznění Gordona Silvestera Boswella se skupinou, kterou ona sama nazývá „gypsylořisté“, je zřejmé:

„Zdá se, že on jako zástupce gypsylořistů je přímo posedlý svým rodokmenem. Připouští víru v pohádkové příběhy, popisuje svobodu a štěstí svého dětství na venkově i různé pouťové podfuky. Velmi často zmiňuje ‚wanderlust‘⁶ coby neodolatelnou touhu po ‚kočovném životě‘. Jeho manželka je kartářka. Jinými slovy je jeho autobiografie poplatná přesně tomu, co gypsylořisté chtěli, abychom my, necikánští čtenáři, od takové knihy očekávali a zároveň rádi četli.“ (2001: 10)

S pohledem Dowdové na obsah životního příběhu souhlasím a zároveň nesouhlasím, jsem si jist, že by mohlo být přidáno ještě několik dalších bodů. Nicméně některé části paratextů s těmito myšlenkami nekorelují (více o použití termínu „gypsylořisté“ viz Matras: 2015). Dowdová také poukazuje na to, že Boswell si je vědom takzvané „hry na stereotypy“ (2001: 61), s čímž souhlasím, avšak s výhradou, že Boswell měl ohledně Romů/Cikánů své vlastní politické zájmy a jeho cílem tak bylo získat veškerou možnou podporu. Tu mu z části mohli poskytnout právě vlivní členové GLS jako například Dora Yatesová a Richard Wade, kteří patřili k Boswellovým přátelům. Tito členové GLS a další lidé, kteří se buď podíleli na přípravě paratextů pro jeho životní příběh, nebo se v podobné souvislosti objevují v mé analýze paratextů, se přidržují (postupně se měnící) kategorizace, která byla terčem kritiky již před zveřejněním Boswellova životního příběhu. Právě na názory a pohled těchto členů GLS odkazují ve své analýze paratextů rámujiících Boswellův životopis jako na diskurz GLS.

Nyní nabídnu krátkou charakteristiku paratextů, jejichž analýze se budu věnovat, a vysvětlím jejich rozdělení do dvou vzájemně provázaných vrstev.

5 Společnost The Gypsy Lore Society (GLS) a její odborný časopis *Journal of the Gypsy Lore Society* (*JGLS*) byly hlavním médiem shromažďujícím informace a zvyšujícím povědomí o romských/cikánských záležitostech mezi lety 1888–1975. Tento článek odkazuje pouze na činnost GLS do roku 1970.

6 Pozn. překladatele: Termín označující tzv. toulavé boty, neodolatelnou touhu cestovat a objevovat svět „typickou pro kočovnickou krev“.

Zároveň zde předestřu dva další cíle tohoto článku.⁷ Barevný přebal pevné vazby knihy z roku 1970 je ozdoben dvěma černobílými obrázky. Jeden z nich představuje výrazně zdobenou dřevěnou maringotku taženou koněm a druhý, o dost menší, je portrétní fotografií samotného Boswella. Na přední i zadní vnitřní záložce přebalu nalezneme poměrně dlouhé popisné texty a po otevření knihy čtenáři narazí na rozsáhlý nákres rozvětveného rodokmenu Boswellovy rodiny sahajícího až do raného 19. století. Stejný rodokmen lze nalézt také na vnitřní straně zadní obálky knihy. Tyto paratexy budu dále označovat jako vstupní paratexy, protože jde o vůbec první paratexy, které čtenáři uvidí, jakmile knihu otevrou.

Hned po genealogii na začátku knihy čtenář nalistuje první část 64veršové básně s názvem „On the Road Again“ (Znovu na cestě). Její pokračování je situováno až za poslední stranu textu životního příběhu. Po první části básně následují stránky „Obsah“ a „Seznam ilustrací“. Ilustrace jsou rozmístěné prakticky rovnoměrně v celém textu Boswellova životního příběhu, a to na osmi samostatných nečíslovaných stránkách. Dalším textem je „Slovo editora“, ve kterém John Seymour sděluje čtenářům, že kniha byla zvukově zaznamenána a poté přepsána a že Boswell osobně je autorem předmluvy, části první kapitoly a několika dalších stránek (nečíslováno). Poslední paratext před začátkem textu samotného příběhu je tři a půl stránková „Předmluva“, o které Seymour tvrdí, že ji napsal sám Boswell. Po skončení druhé části básně na konci příběhu následuje sekce „Přílohy a poznámky“. Tato sekce se skládá ze čtyř příloh a šestatřiceti poznámek editora (ty jsou umístěny za textem samotným). Tyto paratexy budu nazývat vnitřní, protože čtenář je nalezne, až když do knihy a příběhu vstoupí.

Vstupní paratexy, které potenciální čtenář v knize objevuje nejdříve, mají ovlivnit jeho rozhodnutí, zda bude ve čtení pokračovat, nebo knihu odloží (Genette 1991: 261). Pokračování ve čtení však neznamená pouze to, že zákazník komodifikovaný artikl na kapitalistickém knižním trhu zakoupí, zároveň totiž může sloužit také marketingové strategii. Má potenciál předem ovlivnit čtenářský zážitek z četby a možná i navést čtenáře na určitý způsob interpretace textu příběhu. V následujícím textu ukážu, že vstupní paratexy jsou ovlivněny diskurzem, který spojují se členy GLS (1888–1975) a *JGLS* jako centrem vědění týkajícího se Romů/Cikánů, respektive místa, kde se tyto informace shromažďovaly, zároveň ovšem tvrdím, že tento vliv není vůbec jednoznačný.⁸ Vnitřní paratexy jako seznam příloh a ilustrací upevňují toto výše naznačené diskurzivní sevření, což je i případ početných poznámek editora Johna Seymoura. Seymourovy poznámky

7 Gerard Genette rozděluje paratexy na epitexty, což mohou být rozhovory s autorem a další formy mediální propagace, a peritexty, mezi které řadíme předmluvu a další texty zařazené přímo do samotné knihy (1991: 262–263). Odkazují-li v tomto článku na vstupní a vnitřní paratexy, jedná se z pohledu Gerarda Genetta vždy o peritexty.

8 The Gypsy Lore Society existovala i po roce 1975, ale právě tento rok byla její existence ohrožena, poté, co v roce 1974 zemřela dlouholetá tajemnice Dora Yatesová. Období do roku 1970 je pro analýzu tohoto životního příběhu nejrelevantnější.

mají za úkol vysvětlit význam Boswellových slov neinformovanému čtenáři, avšak já ve své analýze ukazuji, že Seymour jeho texty nejen překládá dle diskurzu GLS, ale že zároveň do svých vysvětlení neváhá vnášet i jisté změny. Také Boswellem psanou předmluvu lze jasně situovat v rámci diskurzu GLS, ale zároveň chci upozornit, že i zde Boswell poukazuje na pozitivní změny ve vzájemných vztazích Romů/Cikánů a jejich britských spoluobčanů, přičemž se tento jeho optimismus zakládá na osobních zkušenostech ze zapojení do dobového politického dění, které se této menšiny týkalo.

Diskurz GLS, na který odkazují, je založený na přesvědčeních hojně prosazovaných v době vydání Boswellova životního příběhu a vycházejících také již z dřívějších, postupně se vyvíjejících názorových směrů. Mnoho členů GLS, přispěvatelů časopisu i dalších významných osobností při identifikaci Romů/Cikánů jako jednotlivců i skupin využívalo různá biologická pojetí rasy (viz Acton 2015: 1192–1197). Tento způsob identifikace a posuzování autenticity umožnil vytvářet hierarchie založené na rase, které v sobě zahrnovaly různé kombinace rasových, jazykových i behaviorálních kritérií. „Skuteční Romové“ pak byli buď označeni za rasově čisté na základě toho, že žili v relativní izolaci od většinové společnosti a udržovali akceptovatelnou míru endogamie, anebo se rasový diskurz využíval proti konstrukci interetnického mšeni jako hrozby s tím, že se smíšené sňatky vysvětlovaly jako způsob, jak získat „novou krev“ a původní rasu posílit (viz Mayall 2004: 134–35; Okely 1983: 28–37). Součástí argumentace, částečně ovlivněné i pozitivistickou představou o indickém původu, byla například i barva pleti a různé pseudovědecké argumenty (viz MacRitchie 1886: 218, Scott Macfie 1908: 10). Sociální darwinismus a také spencerismus, orientalismus, stejně jako obrazy a příběhy lidí v zámořských koloniích přispěly nemalou měrou ke spojování Romů/Cikánů s představou ušlechtilých divochů, na které bylo možné projektovat i romantické a nostalgické představy (viz Nord 2008: 150, 155, a Lee 2002 v otázce orientalismu). Skuteční Romové měli cestovat, nejlépe v dřevěném voze, žít na venkově, kde se jim mělo i nejlépe dařit, hovořit „původní romštinou“, udržovat určité tradice a odolávat probíhajícím sociálním změnám. Když rasově založený diskurz tvrdil, že skutečných Romů již nezbyvá mnoho, bylo potřeba postarat se o zaznamenání a zachování jejich jazyka, příběhů, písní a tradic, než zmizí definitivně. (The Editors 1888: 2; Scott Macfie 1908: 15; Fraser 1953: 82; Vesey-Fitzgerald 1973: 254). Ačkoliv v době vydání Boswellovy biografie (viz Acton 2016: 1197–1200) již existovaly v debatě členů GLS a přispěvatelů časopisu jak posuny v tomto uvažování (například směřování od biologického chápání rasy ke kulturnímu⁹), tak i přímé

9 Viz Shaw: 2016. V analýze několika různých životopisů popisují, jak se diskurz v čase mění od biologického přes bio-kulturní až po kulturní, ale pak přechází k bio-genetickému a končí v kombinaci bio-genetického a kulturního. V kontextu paratextuální analýzy Boswellova životního příběhu se situace jeví jako pomezí bio-kulturního diskurzu, ačkoliv Seymourovy myšlenky převážně, i když ne zcela, již spadají do diskurzu kulturního.

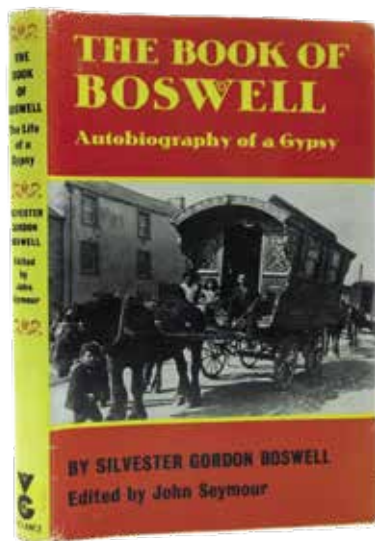
proti-diskurzy, výše popsaný diskurz v ní byl stále přítomný, v různých variantách a formách, jak vysvětlím v analýze paratextů.

Změny diskurzu pokračovaly až do pozdních šedesátých let, jak je vidět i z analýzy paratextů Boswellova kolaborativního životního příběhu z roku 1970. Konkrétně lze zmínit roli jednoho ze členů GLS, Richarda Wadea, který v době publikování životního příběhu zastával funkci čestného zástupce tajemníka GLS a zároveň byl Boswellovým známým (Dawson 2001: vii, 2004: viii). Jeho jméno je uvedeno v „Seznamu ilustrací“, protože osobně poskytl tři z fotografií publikovaných v knize, dalších pět jich dodala GLS (není ovšem známo, kdo přesně těchto pět fotografií poskytl). Další z Boswellových známých, kteří jsou v knize jmenováni, je Dora Yatesová, tajemnice společnosti GLS od roku 1935 a redaktorka odborného časopisu v letech 1955–1973, která měla na kategorizaci Romů/Cikánů podobný pohled (viz Acton 2016: 1200; Mayall 2004: 129–30, 169). Analýza paratextů se bude zabývat i dalšími významnými členy GLS, jako například výše zmíněným Scottem Macfiem. Je zřejmé, že diskurz GLS, o kterém hovořím, není možné spojovat se všemi členy GLS nebo všemi přispěvateli jejího odborného časopisu beze zbytku, ale jen se skupinkou členů GLS (a některými členy se skutečně významným vlivem) určitým způsobem spojených s paratexty Boswellovy biografie.

Vstupní paratexty

Vstupní paratexty jsou prvními paratexty, se kterými se čtenář setká, když vezme knihu do ruky a otevře ji. V této části se budu věnovat analýze obrázků, popisných textů, dalších textů na přebalu a rodokmenu, který zdobí vnitřní část předních i zadních desek knihy, přičemž budu argumentovat, že tyto paratexty jsou ovlivněny diskurzem GLS.

Přebal knihy je velmi světlý a pestrobarevný a nepochybně by vynikal ve kterékoliv výloze, u stánku či v regálu. Zároveň prezentuje zřejmou marketingovou strategii. Horní i spodní čtvrtina titulní strany mají jasně červenou (až narůžovělou) barvu a uprostřed je tenkým zářivě žlutým proužkem ohraničen prostor pro černobílý obrázek dřevěného vozu (s koly uvnitř, nebo chcete-li pod hlavní konstrukcí vozu), která je bohatě zdobená drobnými ornamenty. Vůz táhne kůň po napůl rozestavěné ulici a na kozlíku sedí tmavovlasý muž v obleku a kravatě. Vedle něj vidíme tmavovlasou dívku a ženu ve světlých šatech typu „pinafore“ podobných zástěře. Název knihy „THE BOOK OF BOSWELL: Autobiography of a Gypsy“ („Boswellova kronika: Autobiografie jednoho Cikána“) je vyvedený v zářivě žluté barvě v horní červené čtvrtině titulní stránky a text „BY SILVESTER GORDON BOSWELL / edited by John Seymour“ („Silvester Gordon Boswell / editoval John Seymour“) je vytištěný černě ve spodní červené části. Zadní strana přebalu je zářivě žlutá stejně jako hřbet, na kterém najdeme

stejný text jako na titulní straně. Ale už jen titul knihy na hřbetě jako by charakterizoval nejednoznačnost samotného obalu knihy, protože jeho znění je lehce pozměněné: *The Book of Boswell: The Life of a Gypsy* (Boswellova kronika: Život jednoho Cikána). Žlutá barva přebalu, červené části a černé tučné písmo jsou pro knihy z nakladatelství Victor Gollancz typické. Jasné barvy byly používány, aby přilákaly pozornost ke knihám a aby sloužily jako snadno rozpoznatelná charakteristika značky s cílem vybudovat loajalitu zákazníků (Dyckhoff, nečíslováno). Avšak doplnění sady barev pro přebal knihy o jasně červenou a o fotografii maringotky signalizuje určitou změnu i v designu obálek, protože pro knihy

z nakladatelství Gollancz bývaly do té doby typické žluté přebaly bez fotografií potištěné velkými písmeny.

Ve fotografii z roku 1911 umístěné na přední obálce lze najít spojení jak s opouštěním, tak s pokračováním diskurzu GLS. Andrew Scott Macfie (1868–1935), čestný tajemník společnosti Gypsy Lore Society v letech 1907–1914 a redaktor odborného časopisu *Journal of the Gypsy Lore Society* v letech 1907–1914 a 1933–1935 nabídl v textu v časopisu *The Romanitshels', Didakais' and Folklore Gazette* (1912) popis cikánské rasy inspirovaný pseudovědou Eugena Pittarda (1867–1962):

„Rasa je nepatrně dolichocefalická, jinak řečeno charakterizovaná prodlouženou lebkou, a průměrná výška je 5 stop a 4,9 palců (165 cm). Typické jsou šlachovité, velmi pohyblivé končetiny a menší dlaně a chodidla. Rysy mají pravidelné a v mládí většinou neuvěřitelně pohledné, a ačkoliv ústa nepatří k nejmenším, vyznačují se kvalitním a bělostným chrupem. Nos mají rovný a často trochu zahnutý. Kůže charakterizuje výrazný pigment, u čistých Cikánů olivového nebo i tmavšího odstínu, a rovné černé vlasy mají specifický nádech, který bývá popisován jako ‚černomodrý‘. Oči mají tmavé, a to zejména ženy, s určitým druhem jiskry, které si každý ihned všimne, ale přesně popsat se ji ještě nikomu nepodařilo.“ (71–2)

Pokud byl pohled fotografa v době pořízení snímku jakýmkoliv způsobem ovlivněn Pittardovým popisem nebo nějakým podobným souborem charakteristik, pak by interpretace titulní stránky mohla být poznamenána raným diskurzem GLS (viz dále Shaw 2006: 38–39). Muž na kozlíku na titulní stránce knihy má na sobě oblek, košili a kravatu. Jeho obličej je z poloviny skrytý ve stínu, což však neplatí

pro jeho čelo. Pokud by se čtenář díval na fotografii se znalostí Pittardových nebo podobných kritérií, mohlo by ho takové nasvětlení nasměrovat k utvrzení, že mužův nos je rovný a obličej protáhlý. Také vlasy má černé a rovné. Stejná hra světla a stínu by vedla k přesvědčení, že i dívčin obličej je podlouhlý s rovným nosem. Stručně řečeno, pokud by byl seznam zmíněných kritérií obecně přijat za platný, při pohledu na fotografii by se dalo na základě zhodnocení zevnějšku rozpoznat, do jaké míry osoby na ní k určité skupině patří či nepatří. Eugene Pittard přispíval do *JGLS* od roku 1908 a funkci prezidenta GLS zastával v letech 1933–36 (viz Acton 2016: 1192–1193). Toto je příklad raného diskurzu ovlivňujícího kategorizaci a v analýze paratextů se ještě v různých jiných formách objeví.

Obrázek z titulní strany se vyskytuje také ve vlastním příběhu a nepřímou se vztahuje k rodinným jménům, která čtenáři odborného časopisu *Journal of the Gypsy Lore Society (JGLS)* dobře znali. Fotografie se nachází naproti straně 120 a v popisku se uvádí: „Heronovi ze severu Anglie na cestě.“ Nelze nijak určit, kdo je autorem tohoto popisku, ale další informace spojené se stejnou fotografií sdělují například „Sdílejte staré pohlednice“, „Rodinná maringotka Heronových 1911“ a „Rodinná maringotka Heronových v Brough, 1. října 1911“.¹⁰ Rodinné jméno Heron, Herne nebo Hearne se řadí k mnoha dalším jménům, mezi jinými například Wood, Lee, Smith, Cooper, Locke, Dennard, Bedlam, Buckland, Lovell, Chilcott nebo Boswell, jejichž nositelé byli považováni za skutečné Romy. Texty publikované v *JGLS* členy těchto rodin pravidelně buď zmiňovaly, anebo byly přímo o nich. První nebo také nejstarší údaj v Boswellově genealogii se týká svatby Shadracka Boswella a Cinderelly Woodové. Dále je zde uvedena Sophie Heronová, která se na začátku 19. století provdala za Boswellova pradědečka, Tysoa Noname Boswella, a také svatba Boswellova dědečka s Florence Chilcottovou. Gordon Silvester Boswell, jeho rodina a rodinné jméno získaly na věhlasu díky některým starším i novějším členům společnosti GLS.¹¹ Tento zájem dále přetrvává, což lze dovodit z nejméně tří poměrně nedávno (po roce 2000) vydaných knih, které byly věnovány Boswellově genealogii.¹² Vypadá to, že Boswellův rodokmen byl vytvořen na základě Boswellova popisu vlastní rodiny, který je jako „Příloha 1“ součástí paratextu „Přílohy a poznámky“. Jedná se o pět stránek informujících mimo jiné také o Boswellově dědečkovi Sylvestru Boswellovi, kterému se říkalo

10 Titulek „Sdílejte staré pohlednice“ jsem našel i na stránce anglické Wikipedie „Cikánský kůň“ („Gypsy Horse“) a stejný snímek, s odkazem na letopočet a rodinné jméno Heronových naleznete i na stránce Hrady a karavany (Casles and Caravans) na adrese <http://www.foundfeatherfarm.com/CastlesandCaravans.html>. Na stejném webu naleznete text „Kontrast mezi moderními a historickými fotografiemi z Appleby a jiných trhů a mezi Cikány doby dnešní a dřívější.“ Další byla černobílá fotografie z galerie sociální sítě Pinterest.

11 Přední členové GLS Henry Croft, Dora Yatesová, John Sampson a Francis Hindes Groome podrobili zevrubnému průzkumu celé generace rodin Boswellů, Lowellů a Woodů. Jejich zájmem bylo zjistit, jak často docházelo ke sňatkům mezi členy rodiny (viz Nord 2008: 142–43).

12 Viz Dawson 2004; Edmunds 2017, 2018.

Wester a který byl pravidelně zmiňován ve člancích *JGLS*. „Příloha 2“ obsahuje kopii krátkého článku z odborného časopisu *JGLS* z roku 1890, jehož autorem je člen GLS a lingvista John Sampson. Článek je oznámením o smrti „Westera“ Boswella a Sampson v něm čtenářům připomíná, že Boswell byl „proslulý svou původní romštinou“ (nečíslováno). Odkaz na „původní romštinu“ (tedy romštinu jako ohebný jazyk) bylo jedno z kritérií, podle kterého byli romští/cikánští jednotlivci hodnoceni jako skuteční Romové, a protože takových lidí mnoho nezbyvalo, bylo potřeba jazyk zaznamenat před tím, než úplně zanikl.¹³

Obrázek z titulní strany Boswellova životního příběhu zůstává nadále hojně využívaným nástrojem propagace na mnoha webových stránkách o Romech/Cikánech a v klasických knihách spojených s ranou i pozdní činností GLS. Fotografie zdobí titulní stranu díla Raymonda Bucklanda *Gypsy Witchcraft and Magic* (Cikánská kouzla a magie) (1998). Dále je použita na webové stránce nazvané „Internet Sacred Text Archive“ („Internetový archiv posvátných textů“). Obrázek je umístěn přímo nad krátkým textem „Romský folklór“, po kterém následuje seznam odkazů na tři knihy napsané dvěma ze zakladatelů GLS. *English Gypsies and Their Language* (Cikáni z Anglie a jejich jazyk) (1874) a *Gypsy Sorcery and Fortune Telling* (Cikánské čary a předpovídání budoucnosti) (1891) od Charlese Godfreye Lelanda a *Gypsy Folk Tales* (Cikánské lidové příběhy) (1899) od Francise Hindese Grooma. Fotografie se dále objevuje na anglické stránce Wikislovníku u hesla „Gypsy“ (Cikán) a na anglické stránce Wikipedie u hesla „Gypsy Horse“ (Cikánský kůň), na DVD *Life Romany Language Gypsies Zinali Collection Vintage Books on Data Disc* (Soubor knih živá romština Cikáni a Zinali na DVD) (nedatováno), a na DVD *Gypsy Life Romany Travellers Horses Caravan Gipsies 28 Old Vintage Books* (Soubor osmadvaceti klasických děl ze života kočovných Cikánů a karavanových tábořišť) (nedatováno). Mezi širokou paletu autorů knih uvedených na těchto DVD se řadí například George Borrow, Frank Cuttriss, Konrad Bercovici, Albert Thomas Sinclair, Andrew McCormick, John Hoyland, Bath Charles Smart, Henry Thomas Crofton (prezident GLS v letech 1908–1909) a spoluzakladatelé GLS Charles Godfrey Leland (prezident GLS v letech 1888–1892) a David MacRitchie (prezident GLS v letech 1907–1908). Tyto knihy byly napsány mezi lety 1816 a 1930 a v obsahu DVD je možné objevit

13 Viz Mayall (2004: 169–170), kde se vyjadřuje k J. Sampsonovi a tématu vymírající rasy a jazyka a reverendu George Hallovi, který se podílel na záchraně toho, co Mayall nazývá jako „tradiční“ („lore“) a „původ“ („pedigree“), které je třeba zachránit, než zcela vymizí. Kompetence v ohebné romštině však vždy nebyla nutnou podmínkou pro označení osoby za skutečného Roma. Člen společnosti GLS John Myers napsal pro odborný časopis *JGLS* článek o velšském „Cikánovi“ nazývaném Lazy Smith. Myers líčí, že „jeho Cikáni z jižního Walesu“ mu vypravovali o muži, který hovořil „původní romštinou“, a Myers ho popisuje takto: „Jeho hluboké šedé oči měly divoký výraz ne zcela neobvyklý pro Cikány smíšeného původu a v tomto případě jeho výraz skutečně nijak neklamal, protože povahu měl velmi podivínskou a chvílemi značně nevyrovnanou“ (*JGLS*: 1937, 3). Znalost „původní romštiny“ tak neurčuje to, jak Myers Smithe kategorizuje, když Smithovo nevyzpytatelné chování připisuje právě rasové degeneraci.

také některá vydání odborného časopisu *Journal of the Gypsy Lore Society* počínaje číslem 1 z roku 1888 a rokem 1910 konče. Ačkoliv tyto příklady se přímo netýkají diskurzu GLS, který popisují, dokazují, že právě tato fotografie má určitý kulturní kapitál, jako typické zobrazení Romů/Cikánů, nebo přesněji období dřevěných vozů.

Témata, která komunikuje text na přebalu knihy, jsem již nastínil, ovšem téma ztráty určité formy jazyka se zde rozšiřuje také na domnělou ztrátu určitého způsobu života. Boswell je zde představován jako „jeden z původních velikánů svého lidu“, který stál v čele delegace, jež se zasloužila o záchranu trhu v Appleby, kterému v roce 1965 hrozilo uzavření (viz Acton 1974: 12; Boswell, poznámka editora č. 34, 1970: 191; Dawson 1988: xiv; Acton, Gallant 1997: 10; Hollaway¹⁴). K tomuto tématu se ve svém článku ještě vrátím. Dále následuje krátký popis Boswellova mnohaletého cestování napříč Anglií a Walesem, během kterého vyzkoušel řadu různých řemesel a zužitkoval mnohé své dovednosti. Autor textu dále hovoří o několika Boswellových předcích včetně dědečka „Westera Boswella“ (Gordon Sylvester Boswell) a pradědečka Noname Boswella. Jeho rodina je označena za představitele lidí žijících způsobem života, „který již v současné době vymírá“, a jako příčina této změny se uvádí „rozvoj urbanismu a průmyslu“. Pokud bychom takový komentář měli vztáhnout k Boswellovi a jeho rodině, pak by se dalo odvodit, že se týká posunu od dřevěných vozů tažených koňmi (jak je prezentováno na titulní straně) k motorovým vozidlům, nákladním vozům, karavanům nebo obytným přívěsům. Ale kdybychom se na text podívali jako na zobecnění, odkazoval by spíše na fenomén, který Deborah Epsteinová Nordová označuje jako „fascinaci gypsistoristů autentičností, nostalgii po starých dobrých zlatých časech a úzkost z hrozícího zániku idylického preindustriálního způsobu života, jehož symbolem měli být právě Cikáni“ (Nord 2008: 150). Ačkoliv sám Boswell do jisté míry nostalgicky a romanticky vzpomíná na své mládí, nezdá se být současnými sociálními změnami nijak znepokojený. V době vydání svého životního příběhu se úspěšně živil provozováním kovošrotu, na kterém využíval nejrůznější pohyblivé lisy, mobilní jeřáb s magnetem, řezačku, podnikové dodávky (Boswell 1970: 153), motorové stroje a moderní karavan (ilustrace na str. 160–161). Možná, že Boswell k minulosti pociťuje určitou dávku nostalgie, avšak ke změně se postavil čelem. Ke změně, která se primárně neohlíží nazpátek.

Autor textu na přebalu však tyto změny prezentuje jako nenahraditelnou ztrátu romské/cikánské kultury a Boswella staví do role muže toužícího po návratu starých časů. Přebal knihy dokonce obsahuje citát Boswellova textu: „Musím cestovat,“ říká, „nedokážu si pomoci. Je to můj život. Zapřáhnu přívěs za auto, rozjedu se a nezastavím.

14 Le Bas komentuje Boswellovu roli při záchraně trhu v Appleby takto: „Sylvester Gordon Boswell, vážený předák Cikánů pocházejících z Anglie a vnuk ‚slovníkového‘ Westera Boswella, stál v čele protestů a jeho zásluhou byl místní trh obnoven skutečně velmi rychle“ (2018: 239).

Kdybyste mě uvázali na jedno místo od pondělí do soboty, byl by to pro mě ten nejhorší trest.“ Citát zachycuje částečný rozpor mezi vstupními paratexty a vlastním textem příběhu. Text na přebalu naznačuje, že Boswell trpí typickým neklidem kočovné krve zvaným „wanderlust“ a domněle tak stále prezentuje starou myšlenku, že Romové/Cikáni jsou z titulu své rasy biologicky předurčeni ke kočovnému způsobu života, a pokud se ho vzdají, nemohou se považovat za skutečné Romy/Cikány. Avšak detailnější interpretace, založená přímo na samotném textu příběhu, by spíše ukázala, že Boswell sice v minulosti hojně cestoval, avšak v poměrně nedávné minulosti se usadil a pouze se mu stýská po pocitech, které si s kočováním spojuje. Tedy že sice váhavě, avšak zásadně svůj způsob života změnil. Během svých schůzek se Seymourem Boswell vyprávěl o tom, jak v minulosti (s různými cíli) cestoval, ale že postupem času se jeho přístup změnil, smířil se s příchodem nových technologií (protože mu nic jiného nezbyvalo), založil si úspěšný podnik a sám si doplnil vzdělání. Ale celkový dojem z této citace na přebalu knihy vyznívá spíše jako nostalgie po dávných, jednodušších časech – časech dřevěných maringotek – což vytváří specifický kontext pro jiný způsob interpretace fotografie na titulní straně knihy.

Posledních několik řádků textu na přebalu je rozhodně romantických a působí jako intertextuální asociace s člověkem, který je jednak velmi známým členem GLS a zároveň viktoriánským autorem mnoha knih s romskou/cikánskou tematikou. Text je zakončen romantickou větou, která jako by symbolicky zasazovala text příběhu do prostředí, jež je hned z několika důvodů „přirozené“: „Jde samo o sobě o velmi zajímavé, poutavé vyprávění, které je tak štiplavé jako kouř od ohně a tak svěží jako vítr na vřesovištích.“ Vítr na vřesovištích je sice běžná fráze, ale jedná se také o součást názvu dobře známé a hojně citované knihy člena GLS Johna Sampsona: *The Wind on the Heath: A Gypsy Anthology* (Vítez na vřesovištích: Cikánský sborník) (1930). Stejnou frázi objevujeme také v autobiografické novele George Borrowa z roku 1851 *Lavengro: The Scholar, the Gypsy, the Priest* (Lavengro: školák, Cikán, kněz) (1851: 156): „Na vřesovištích vane vítr, bratře: kdybych už nepocítil nic jiného, můj život by byl šťastný navěky“ (viz Nord 2008: 128). David Mayall zmiňuje ve svém pojednání o gypsioristech z počátku 20. století jejich „jednotící téma“, kterým je „klíčový pojem rasy“, a ukazuje, jak je představa nebezpečí hrozícího „základu původní cikánské identity“ vedla k psaní příběhů o „lidech a jejich tradicích či umu, často idylicky zasazených do venkovského prostředí“ (2004: 174). *Skutečné* umísťování Romů/Cikánů do venkovské krajiny bývá při snaze o prezentaci této skupiny poměrně obvyklé a představuje pokračování již dříve známého romantického a rasového diskurzu.

Závěrečný vstupní paratext obsahuje černobílý portrét Gordona Silvestera Boswella, který jeho osobu umísťuje kamsi do středu mezi dva různé proudy. Na fotografii má Boswell na hlavě široký klobouk a kolem krku šátek a na pozadí za ním je vidět jeho kovošrot. Šátek kolem krku lze považovat za součást specifického způsobu oblékání Romů/Cikánů a někteří muži na obrázcích uvnitř příběhu mají také takový. David Mayall píše o zvláštním způsobu oblékání typickém pro Romy,

kteřé formuluje Frank Cuttriss (2004: 126). V textu *Romany Life. Experienced and Observed during Many Years of Friendly Intercourse with the Gypsies* (Romský způsob života: Na vlastní kůži díky mnohaletému přátelství s Cikány) (1915) Cuttriss zmiňuje barvy jako podstatu jejich historické kontinuity: „Ostatně, oblība zářivých barev mezi Romy je jen jedním z dalších typicky orientálních rysů přetrvávajících do dnešní doby“ (154). Cuttriss také zmiňuje, jak často se setkal s křiklavými barvami na „šarlatových nebo žlutých šátcích“ (118). Nicméně text na přebalu staví Boswella do pozice jednou nohou v současnosti (kovošrot na pozadí) a druhou v minulosti (široký klobouk a šátek na krku), což umocňuje dojem romantického pocitu ztráty naznačovaného v textu přebalu.

Ačkoliv analýza vstupních paratextů Boswellova životního příběhu odhalila hned několik aspektů naznačujících propojení s GLS, jeho členy a diskurzem a také v těchto aspektech identifikovala jistou kontinuitu, zůstává v nich nadále vcelku patrná i určitá míra rozpolcenosti ohledně tohoto vlivu. V další části článku se budu zabývat analýzou vnitřních paratextů, protože jsme právě dospěli do okamžiku, kdy čtenář knihu otevřel a vstupní paratexty si již přečetl. Buď ho právě díky nim kniha zaujala, nebo si jen potvrdil svůj počáteční zájem. V analýze vnitřních paratextů se zaměřím na kontinuitu a změny diskurzu GLS směrem k politickým otázkám, ale zejména vyzdvihnu posun k politické agendě u samotného Boswella.

Vnitřní paratexty

V této části se budu věnovat analýze básně, vybraných ilustrací a předmluvy a zaměřím se také na příklon k politickým otázkám a na související posun myšlenkového proudu GLS, který sice zčásti přetrvává, ale v rámci daného kurzu doznává i jistých změn.¹⁵ Tyto změny se týkají jak Boswella, tak Johna Seymoura a ještě dalšího významného přispěvatele Richarda A. R. Wadea, čestného zástupce tajemníka GLS právě v době vydání Boswellovy biografie.

Báseň

Dalším paratextem, se kterým se čtenář setkává, je báseň a její název „On the Road Again“ (Znovu na cestě) napovídá, že pojednává o kočování. Využití první osoby jednotného i množného čísla „já“ a „my“ spolu se zmínkami o některých členech rodiny může čtenáře zavádět k představě, že jejím autorem je sám Boswell, ale jakýkoliv přímý důkaz o jeho autorství chybí.¹⁶ Báseň o 64 verších se nedělí

15 Ačkoliv se mezi vnitřní paratexty také počítají „Obsah“ a „Slovo editora“ z analýzy vynechám. Oproti tomu ilustrace by se daly zahrnout i mezi vstupní paratexty, protože potenciální čtenář si může knihu prolistovat a do sekce ilustrací nahlédnout.

16 Budu-li hovořit o hlavním protagonistovi básně, použiji osobní zájmeno „on“, protože z básně lze poměrně jasně vyvodit, že jde o muže.

na žádné jasné oddíly, ale je rozdělena do dvou částí. Prvních 36 veršů nacházíme před samotným textem příběhu, ty popisují dvoudenní putování. Hrdina básně je ještě relativně mladý a cestuje se svou rodinou. Zbývajících 28 veršů básně je umístěno na konci knihy a pojednává o dospělé osobě hlavního hrdiny, který vzpomíná na to, jak v mládí kočoval. Báseň je mimořádně etnografická, protože se v ní potkávají romantické i urážlivé představy o životě Romů/Cikánů a zároveň oba dva uvedené směry kritizuje (Pratt 1992).

Kombinace popisného textu na přebalu s fotografií z období dřevěných maringotek má potenciál rozhodnout o tom, jakým způsobem bude čtenář počátečních 16 veršů, které líčí první den rodinné cesty, vnímat. Dalších dvacet řádků pak popisuje události druhého dne a směřuje čtenáře k realismu. V 16 počátečních verších se hojně objevují zmínky o kočovných cestách „křížem krážem celou zemí“ s maringotkou taženou koněm, posedávání u ohně, jezení jídla, které matka uvařila v kotlíku zavěšeném nad plameny, a ukládání se ke spánku s „oblohou místo střechy a hvězdami místo světél“ (verš 16). Prvních 7–8 veršů básně odkazuje na „wanderlust“, neklid kočovné krve, o čemž hovoří i popisný text z přebalu knihy, a tyto řádky zmiňující se o maringotkách, koních, ohni a vaření v kotlíku nás přenášejí ke stereotypní představě kočovného „cikánského“ života v dřevěných maringotkách v souladu s přírodou. Dalších 20 veršů básně se zaměřuje na druhý den cesty. Opakuje se v nich blízkost přírodě, avšak otcova promluva „wanderlust“ spíše rozptyluje: „Pojedem na sever, toť můj otec praví, / v tom ročním období toť obvyklý náš cíl. / Tam, kde obchody jdou, nás kola dovezou“ (verše 19–21). Cestování zde má jiný cíl, řídí se znalostí míst, na která se v určité konkrétní roční době jezdívalo za obchodem. Po těchto několika verších básně pak následují další, které odkazují na to, jak se každý večer komunita baví sdílením zkušeností a předváděním hudby a tance. Stručně lze říci, že romantický tón z počátku básně je negován realistickým vyzněním jejího pokračování.

Dvacet osm veršů básně pokračujících na konci příběhu naproti tomu komunikuje jiný stereotyp a zároveň politické poselství. Tato část básně začíná veršem „Moc rád bych znovu vyrazil vstříc cestám necestám, tak jako v časech, které jsou ty tam,“ (verš 37), takže lze říci, že pokračuje v romantickém až nostalgickém tónu, kterým začínala i první část básně. Hlavní protagonista zde s nostalgií vzpomíná na dobu, kdy si na živobytí vydělával jako koňský handlír, načež se báseň vrací zpět k ohništi a vaření v kotlíku. Tentokrát si uvaří rybu, kterou sám chytil. Verše básně se detailně věnují lovu pstruha v potoce a stereotyp se pak objevuje až na posledních několika řádcích: „Musím se dobře dívat napravo, nalevo / kdyby šli porybný či četník okolo. / Všude je ticho, klid, k jídlu se usadím / Bohu pak za vše dobré své díky vyjádřím.“ (62–64). Vynořuje se zde stereotyp „cikánského“ pytláka a zloděje, ale zároveň funguje metafora „Boha“ jako zpochybnění myšlenky soukromého vlastnictví. I když Bůh stvořil svět tak,

abychom se o něj všichni dělili, následky jednání hříšných lidí vedly k tomu, že společná země a vše, co na ní lze najít, se stává soukromým vlastnictvím.

Zmíněné části básně poukazují na sociální změnu, která se dotýká myšlenek romantismu, realismu i modernismu, kdy v prvních verších je vyličen jednoduchý a prostý způsob života a touha znovu ho prožít, ta je však doprovázená vědomím, že taková svoboda pohybu, jaká bývala kdysi, už se nevrátí. Místa, kdy jsou v básni vyslovována a zároveň korigována stereotypy, působí nekonzistentně a odhalují, že nejvýraznějším problémem, který básně řeší, je politická agenda týkající se veřejného prostoru, která byla v době vydání životního příběhu velmi aktuální. V „Příloze IV“ je uveden článek Richarda A. R. Wadea z odborného časopisu *JGLS* z roku 1968 s názvem „Cech kočovného obchodníka“. Wade v něm cituje z projevu, který Boswell přednesl na trhu v Appleby v roce 1967 ohledně zákona o karavanových tábořištích z roku 1968. Podle Wadea hovořil Boswell o třech typech tábořišť: „o generačním tábořišti, kam mohou bez obav z konfliktu volně přicházet, zůstat i odcházet staří lidé, o tranzitním tábořišti, na kterém můžete zastavit na cestě od města k městu, za jeho využití zaplatit a pokud si to přejete, klidně takhle projet celou zemi od severu k jihu, a nakonec o sezónním tábořišti, kde můžete žít během zimních měsíců v poměrně pohodlných podmínkách“ (Wade 1968a: 30; Boswell 1970: 179). Boswell se aktivně angažoval v politice týkající se Romů/Cikánů a promluvil také na trhu v Appleby, tedy na místě pro Romy/Cikány zvláště významném, jež pomáhal v roce 1965 zachránit, kde hovořil o svém optimistickém pohledu na možnost, že by zákon o karavanových tábořištích z roku 1968 mohl nabídnout tolik potřebná a důležitá prostranství vyčleněná pro potřeby těchto komunit. Boswell si přál, aby tábořiště byla dělena na sezónní, generační a tranzitní a pokrývala potřeby různých romských/cikánských rodin. Podobné optimisticky vyznívající sdělení týkající se jednání mezi jednotlivými komunitami lze vyčíst také v následujícím vnitřním paratextu na konci vlastnoručně psané Boswellovy „Předmluvy“.

Předmluva

Jak uvádí Seymour, autorem této části knihy, která přidává doplňující informace o Boswellově předcích v mužské linii a zejména o jeho otci, dědečkovi a pradědečkovi, je samotný Boswell. Ovšem jeho předmluva končí již známým příběhem, který je upraven tak, aby tlumočil konkrétní politické poselství. V prvních řádcích předmluvy se Boswell představuje čtenáři a uvádí svůj věk. Pak začíná třístránkové pojednání o mužské linii jeho rodiny, jehož detaily již mnozí členové GLS dobře znali. O všech zmíněných Boswellových se totiž už dříve psalo v odborném časopisu *JGLS* a to včetně Gordona Silvestra Boswella samotného. Ačkoliv na zmíněných třech stránkách lze nalézt zajímavá místa, zdaleka nejzajímavější je poslední odstavec celého úvodu. Na první pohled by

se mohlo zdát, že Boswellova verze legendy o hřebech nemá jiný cíl než ladit se zálibou GLS ve folkloru (viz Groome 1899: xxvii-xxxi; Picket, Agogino 1960). Tento příběh, chcete-li legenda, pojednává o ukřižování Ježíše Krista. Boswellova verze zmiňuje Cikána, kterého požádali, aby vyrobil čtyři hřeby, ale když Cikáni zjistí, na co mají být hřeby použity, jeden z nich s jedním hřebem uprchne. V Boswellově verzi se praví, že „gójové od té doby po hřebu pátrají“ a že „právě toto pátrání má za následek perzekuci Cikánů“ (14). Tento příběh má mnoho verzí, ale právě ta Boswellova mu dodává politický podtext: „A já věřím, že se blíží doba, kdy ztracený hřeb naleznou a zjistí, že Cikáni udělali *dobry skutek* tím, že ho odnesli, místo aby ho přidali k předchozím třem“ (14, kurzíva použita v původním textu). Konec příběhu předpovídá ve vztahu mezi Romy/Cikány a těmi, kdo je perzekují, změnu k lepšímu.

Interetnické vztahy v době, kdy byl Boswellův životní příběh publikován, ovlivnily dvě důležité události: přijetí zákona o karavanových tábořištích v roce 1968 a záchrana trhu v Appleby. Boswell se angažoval v obojím a ohledně budoucích vztahů byl velmi optimistický. Ve svém článku z roku 1966 v odborném časopisu *JGLS* „The Saving of Appleby Fair“ (Záchrana trhu v Appleby) zmiňuje Wade Boswellovy aktivity týkající se hrozícího uzavření tohoto koňského trhu. Wade se odvolává na to, že čtenáři odborného časopisu *JGLS* již Boswella znají z jeho dřívějších článků o něm (a přidává odkazy na příslušná čísla *JGLS*), ale pak informuje o předpokládaném překvapení městské rady v Appleby ohledně setkání s tím, co sám popisuje jako „výřečnost, přesvědčivou argumentaci a důstojnost tohoto aristokrata romské rasy“ (32). Po takovém úvodu, odkazujícím prakticky na koncept vznešeného divocha, označuje Wade Boswella za jednoho z mužů hrajících klíčovou roli při záchraně místního výročního trhu. Podle Wadea Boswell poděkoval všem zúčastněným slovy: „Toto je vůbec poprvé v historii, kdy bylo Cikánovi umožněno bojovat za svůj lid [...]. Trh v Appleby bude, jak doufám, pokračovat a stane se památkou práce, kterou jsem měl vždy v úmyslu věnovat svému lidu“ (38). Podle Wadeova záznamu o Boswellově projevu Boswell sám sebe pasuje do role prvního z celé řady pozdějších politických vyjednávačů mezi Romy/Cikány a dalšími britskými občany. Toto je to sdělení, ke kterému Boswell odkazuje na konci své verze legendy o hřebech.

Ilustrace, GLS a Richard Wade

Když čtenář opouští „Proslov“ a otáčí na další stránku, nachází seznam hned 28 ilustrací. Tyto ilustrace jsou rovnoměrně rozložené, na osmi samostatných neočíslovaných stránkách, do celého Boswellova životního příběhu. Nejenže právě ony dále podporují určitou dominanci diskurzu GLS, jak se projevuje skrze „Předmluvu“ silně orientovanou na téma rodiny, stejně jako „Přílohu 1“ a dva rodokmeny zdobící vnitřní strany knižních desek, ale zároveň podtrhují propojení mezi některými členy

GLS, Boswellem a politickými otázkami. Jen několik posledních fotografií čtenáře navrací do reality a odhaluje mu skutečnou situaci Boswella a jeho rodiny.

Velká část těchto fotografií potvrzuje specifické zájmy členů GLS a odkazuje ke staršímu diskurzu, na němž staví i specifický diskurz společnosti GLS, který Boswellův životopis tak, jak je v knize představen, rámuje. Několik posledních fotografií ale také pomáhá čtenáři získat lepší vhled do reality rodinné situace Boswellových. Podle popisků jednotlivých ilustrací poskytl tři z uveřejněných fotografií Richard A. R. Wade, dalších pět bylo doplněno členy GLS. Devět fotografií vyobrazuje samotného Boswella, členy jeho rodiny a příbuzenstvo a dalších šestnáct ženy nebo muže z romských rodin nesoucích jména jako Heronovi, Herneovi, Woodovi, Leeovi, Smithovi, Cooperovi, Lockeovi, Dennardovi, Thorpeovi a Bedlamovi. Jedna fotografie také zachycuje skupinu členů GLS před postaveným stanem. Tuto poskytla také GLS. Na fotografii vidíme Reverenda George Halla, který je autorem díla *The Gypsy's Parson: His Experiences and Adventures* (Cikánský pastor: Vlastní dobrodružství) (1915), Williama Fergusona, prezidenta GLS v letech 1922–27, Olivera Leea, Roma z Walesu (hrajícího na housle) (viz Keet-Black 2013: 35) a Freda Shawa, čestného pokladníka společnosti GLS (1922–28), který se intenzivně věnoval fotografování Romů/Cikánů. Shawovy fotografie jsou uloženy ve sbírce Gypsy Lore society v archivu v Liverpoolu, který nese i jméno Roberta Andrewa Scotta Macfie (1868–1935), který byl čestným předsedou Gypsy Lore Society v letech 1907–1914 a zároveň redaktorem odborného časopisu *Journal of the Gypsy Lore Society* v letech 1907–1914 a 1933–1935. Další fotografie ze stejné lokality napovídají, že Macfie bude zřejmě také jejich autorem (viz Shaw 2006: 88, n. 162). Tyto fotografie jsou do textu vloženy v pravidelných intervalech, příběhem doslova prostupují, a mají tak potenciál podsouvat čtenáři způsob, jakým text interpretovat, a to směrem k vyznění předjímanému v paratextech obklopujících samotný příběh. Až poslední série fotografií na stranách 160 a 161 z celkem 165stránkového textu příběhu zobrazuje dva z Boswellových synů (Gordona a Donalda) obsluhující lis v rodinném kovošrotu v roce 1960, dále Boswella samotného a Boswella s manželkou Mabel, jak stojí před jejich moderním karavanem. Tyto fotografie ukazují novodobou realitu této rodiny, jejíž součástí byla i adaptace na změnu, a to včetně té technologické. Tyto fotografie tak problematizují romantický a do minulosti zahleděný diskurz mnoha členů GLS reprodukováný v paratextech, protože ukazují, že Boswell a jeho rodina se do soudobé společnosti úspěšně adaptovali a jsou její součástí.

Ještě blíže k politické agendě

Ačkoliv moje analýza paratextů poukázala na fakt, že dominantní postavení diskurzu GLS v podání životního příběhu Boswella tak, jak je představen v analyzované publikaci, není vůbec jednoznačné, i na nevyhraněnost pozice

samotného Boswella (na jednu stranu ukotvenou v diskurzu GLS, ale zároveň jej také částečně zpochybňující), je nesporné, že mezi Boswellem a GLS, některými jeho členy a odborným časopisem *JGLS* existovala silná vazba. Jak už jsem zmínil dříve, byl Boswell klíčovou postavou v procesu záchrany trhu v Appleby před uzavřením v roce 1965 a také přispěl (což je doloženo i v dokumentech) k debatě týkající se přijetí zákona o karavanových tábořištích v roce 1968.

Do odborného časopisu *JGLS* Boswell přispíval před i po vydání svého životopisu a v článcích vydávaných v *JGLS* také figurovali někteří členové jeho rodiny. Sám Boswell psal o svém dědečkovi Sylvesterovi „Westerovi“ Boswellovi (1812–1890) v „Medailonku Westera Boswella“ v *JGLS* v roce 1953 a několik výňatků z Boswellova životopisu zde publikoval i Wade (Wade 1970). Boswell také napsal autobiografický text o době, kdy sloužil v armádě v roce 1973 („Cikánský chlapec na západní frontě“). Sylvester „Wester“ Boswell byl dobře známou osobou pro mnoho starších členů GLS a jak jsem již zmínil dříve, jeho nekrolog – který lze najít v „Příloze 2“ Boswellova životopisu (s. 175) – napsal dokonce John Sampson. Gordon „Wester“ Boswell byl ale jako autor známý ještě dříve, než vůbec k založení GLS došlo, protože několik jeho překladů biblických veršů do „původní romštiny“, stejně jako další texty, jejichž byl autorem, byly otištěny v knize Batha C. Smarta a Thomase Henryho Croftona *The Dialect of the English Gypsies* (Dialekt anglických Cikánů) (1875: 225–35). Tato kniha je také zmíněna v dalším textu Johna Sampsona, který v něm cituje i výňatky ze zápisníků „Westera“ Boswella (*JGLS* 1892), přičemž i tento text v analyzované Boswellově knize najdeme, jako „Přílohu 3“ (176–177). Gordon Silvester Boswell sám také některá čísla odborného časopisu *JGLS* vlastnil, neboť v dopise z 19. července 1965 adresovaném Doře Yatesové, tajemnici GLS od roku 1935 a redaktorce odborného časopisu v letech 1955–1973, sděluje: „Svá dvě poslední čísla GLS jsem zapůjčil k přečtení [...]“ (Boswell 1965).

K posunu směrem k politické agendě ve vnitřních paratextech Boswellova životního příběhu nicméně dochází právě i s přímým podílem Richarda A. R. Wadea. Robert Dawson popisuje Wadeův vztah k Boswellovi ve své předmluvě ke knize *Henry Dry-Bread: The Richard Wade Papers* (Henry Dry-Bread: Spisy Richarda Wadea) takto: „Setkal se a spřátelil se Silvesterem Gordonem Boswellem, slavným romským autorem [...], a jak se důvěra mezi oběma muži prohlubovala, stal se prakticky čestným členem Boswelovy rodiny, na což byl později náležitě hrdý“ (2004: viii). Ve svém životním příběhu Boswell Richarda Wadea zmiňuje (v rozhovoru s Johnem Seymourem, redaktorem a mužem, který jeho příběh přepsal), když vtipkuje o jezcích: „Letos v zimě jsem si opravdu přál nějakého najít, opéct a donést Dicku Wadeovi k večeři“ (46). Boswell zjevně Wadea znal (stejně jako Seymour). V článku z *JGLS* z roku 1968, jehož autorem je Wade a jehož kopii lze nalézt v knize v „Příloze 4“, Wade cituje výňatek z Boswellova projevu proneseného na trhu Appleby Fair, konkrétně část týkající se Cechu kočovného

obchodníka (170–180). Jak Wade uvádí, v roce 1965 v Appleby v době konání trhu sám tábořil nedaleko Boswella (Wade 1966: 32), v roce 1968 se s ním zúčastnil konference Inspektorátu veřejného zdraví (Wade 1968b) a podle Dawsonova líčení také Boswell nechával některé své koně pást na pozemku vlastněném právě Wadem (2001: vii).

Jak již bylo zmíněno dříve, Boswell a Wade se oba zapojili do aktivit za záchranu trhu v Appleby v roce 1965, ale Boswell také mnohdy diskurz GLS, který byl považován za pevně daný, zpochybňoval. V rukou psaném dopise Doře Yatesové z roku 1965 navrhuje Boswell nominovat za člena GLS další osobu, která mu při záchraně Appleby Fair pomáhala, a zmiňuje při té příležitosti také Wadea: „Mluvil jsem o Vás a Dicku Wadeovi i o G.L.S. a on by se skutečně rád stal členem, a proto mě napadlo, že Vaším prostřednictvím navrhuji jeho nominaci“ (Gordon 1965). Boswell na GLS a některé jeho členy nahlížel veskrze pozitivně, protože mu pomáhali při prosazování politických zájmů komunity, kterou se rozhodl hájit. Od GLS se Boswellovi skutečně dostalo nemalé pomoci, a zejména pak od Wadea, což ovšem neznamená, že s nimi vždy bezvýhradně souhlasil. Ilustruje to například jeho náhled na George Borrowa. Dora Yatesová shrnuje vliv George Borrowa na svůj vlastní život takto (1953): „První otázkou každého romského muže (*romano raj*) či romské ženy (*romaňi raňi*) bývá, jak se daný člověk vůbec začal o Cikány zajímat. A v pěti ze šesti případů zní odpověď naprosto totožně: „Díky četbě díla George Borrowa““ (Yates 1953: 11). V článku v *JGLS* „Medailon Westera Boswella“ (1953) Boswell píše, co mu o Borrowovi řekl jeho otec, Trafalgar Boswell. Ten mu Borrowa popsal jako podvodníka, který mánil informace z „Romů nějakým způsobem napojených na nebo spřízněných s lidmi okolo ‚Westera Boswella‘ z doby předtím, než se proslavil.“ Boswell pak shrnuje vlastní pohled na Borrowa citací slov svého otce: „Mrzačil ruce, které ho krmily“ (129–30). Boswell také prohlašoval, že podle informací předávaných v jeho rodině z generace na generaci pochází jeho rodina z Egypta (Boswell 1970: 171, „Příloha 1“). Tímto způsobem pak přímo rozporuje pozitivistický přístup k tématu indického původu u členů GLS, jako byli Yatesová a Wade.

Boswell jen nečinně nepřihlížel, pokud se jednalo o politické záležitosti komunity, ze které pocházel, a také ho nelze zredukovat na pouhou romantickou figurku v rámci dominantního a suverénního diskurzu GLS, stejně jako se nikdy nepřiklonil k rasovými kategoriemi podmíněným náhledům hlášeným některými členy GLS. Aktivně se podílel na změnách ve vnímání Romů/Cikánů v šedesátých letech, a pro to vše potřeboval veškerou pomoc, kterou mohl získat. Ztělesňoval optimistický pohled na sociální vztahy mezi skupinami obyvatelstva a řešení politických otázek. Důkaz o tomto optimismu lze nalézt i ve vstupních paratextech, ačkoliv nejpatrnější je to v paratextech vnitřních.

John Seymour, Romové/Cikáni a Gypsy Lore Society

John Seymour přepsal a editoval Boswellův životní příběh a také určitým způsobem zasahoval do mnoha vstupních i vnitřních paratextů. Svou spolupráci s Boswellem na jeho životním příběhu zmiňuje v díle *I'm a Stranger Here Myself: The Story of a Welsh Farm* (I já jsem tady cizí: Příběh velšské farmy) (1978). Prohlašuje, že Boswellova slova si „tři týdny nahrával na kazetovém přehrávači, a když vyprávění přepsal“, vytvořil tak „jak se zdá, tu největší a nejlepší knihu o cikánském lidu“ (115). Anna Searsová, Seymourova dcera, mi v jedné odpovědi na můj e-mail ohledně vzniku textu příběhu napsala toto: „Strávil dlouhou dobu editací, organizováním a skládáním příběhu do správného sledu – byla to těžká práce dát tomu nějaký tvar“ (29. 10. 2003). Ačkoliv tento komentář přichází zhruba po 33 letech od vlastní editace, lze z něj odvodit, že Seymour měl na celkové podobě textu nemalý podíl, stejně jako na obsahu a umístění velkého množství paratextů.

Seymour také velmi dobře věděl o GLS i o odborném časopisu *JGLS* a zapojil se do některých politických záležitostí, které rovněž zajímaly Boswella. V díle *I'm a Stranger* (I já jsem tady cizí) Seymour uvádí, že trávil „stále více a více času ve společnosti Cikánů“, když „se potloukal po Anglii a Walesu, připravoval programy pro BBC a sbíral materiál pro turistické průvodce,“ a svůj vztah k „Cikánům“ popisuje jako „přirozenou přitažlivost“ (1978: 115). Při zmínkách o Boswellovi se tato „přitažlivost“ stává osobnější: „Poznal jsem jednu jejich rodinu, Boswellovy – Gordona Silvestera Boswella, jeho ženu Mabel, jejich děti i další příbuzné – tak dobře, že Gordona [...] dodnes považuji za jednoho ze svých nejbližších přátel“ (115). To naznačuje, že při pořizování nahrávek, ze kterých postupně vznikl text celé životopisné knihy, mezi oběma muži panovala poměrně velká důvěra. Seymour se ale setkával i s dalšími lidmi z romské komunity. Uvedl, že byl požádán o sestavení „detailní studie o Cikánech pro sérii rozhlasových pořadů“ a že „musel přečíst snad veškerou anglicky psanou literaturu týkající se Cikánů a setkal se také se členy unikátní společnosti The Gypsy Lore Society“ (1978: 115). Podle Anne Searsové, která mi zprostředkovávala odpovědi Johna Seymoura na moje e-mailem zaslané otázky, byl Seymour ve skutečnosti „po nějakou dobu členem GLS a dokonce velmi dobrým přítelem Dory Yatesové“ (29. 10. 2003). Stručně řečeno je zřejmé, že mezi Seymourem, Romy/Cikány, Boswellem a jeho rodinou, GLS a dlouholetou tajemnicí GLS Dorou Yatesovou existují jasné vazby.

Seymour se také podílel na produkci filmů o Romech/Cikánech a jeho komentář k jednomu z Boswellových vyjádření v jeho životopise, uvedený ve vysvětlivkách, dobře reflektuje změnu diskurzu, na rozdíl od pohledu Richarda A. R. Wadea. Seymour ve filmu pro BBC v rámci osvětově-kulturního programu s názvem „Midwinter“ („Slunovrat“) v roce 1962 (East Anglian Film Archive) vedl rozhovor s několika Romy a zároveň komentoval film od Philipa Donnellana na stejné téma s názvem *Where do we go from here?* (Kam dál?), který vysílal program

BBC 1 v roce 1969 (Genome BETA Radio Times 1923–2009). Komentář Johna Seymoura v tomto filmu se týkal zejména zákona o karavanových tábořištích z roku 1968 a soustředil se v první řadě na jeho možné negativní dopady na možnosti Romů/Cikánů cestovat. Boswell ve svém životopise při líčení zastávky jeho rodiny ve Shrewsbury na přelomu 20. století zmínil i jména některých romských/cikánských rodin: „Byli tam nějací Lockovi a také Loveridgesovi a Lovellsovi, pak také nějací Cikáni z Walesu, někteří zámožnější než ostatní, jiní zase velmi chudí, a pomíchaní s různými třídami lidí“ (32). Seymourova vysvětlivka komentující tuto větu je odrazem diskurzu GLS a opakuje myšlenky Richarda Wadea: „Výrazem ‚jiná třída lidí‘ má Boswell na mysli lidi žijící kočovným životem, kteří však nejsou Cikáni: nemají žádnou romskou krev, nebo jen velmi málo. Cikáni se na takové lidi dívají spatra“ (183–184). Ve své zprávě o konferenci Inspektorátu veřejného zdraví v roce 1968, které se zúčastnil i Boswell, Wade uvedl, že byl „potěšen“ tím, že jeden z řečníků, pan David Smith (redaktor 4. řady odborného časopisu *JGLS* [Acton 2016: 1198], vycházejícího od roku 1974), rozdělil „kočovníky“ na:

„Romy, čistokrevné Cikány představující zřejmě méně než jednu třetinu‘ kočovné populace, Didikoje (míšence),¹⁷ které definoval jako potomky smíšených manželství mezi Cikány a Necikány, a tuláky (‚Švorcáky‘)¹⁸, rodiny bez romských kořenů‘ nebo s jen velmi vzdáleným spřízněním, které se ‚vydaly na cesty‘, protože to pro ně představovalo snadný způsob, jak uniknout nezbytnému sociálnímu přizpůsobení.“ (Wade 1968b: 117)

Ve své zprávě se Wade pasoval do pozice strážce, který velmi horlivě prosazuje, že by tato rasově podmíněná rétorika měla být dominantním úhlem pohledu všech účastníků konference a také by se měla stát základem pro jakákoliv rozhodnutí přijatá ohledně zákona o karavanových tábořištích z roku 1968. Ačkoliv je v základu Wadeův pohled na kategorie „kočovníků“ podobný jako v minulosti, na rozdíl od dřívějšího úhlu pohledu, kdy se mělo za to, že „čistokrevných Cikánů“ je jen velmi málo, Wade nyní do této skupiny řadil „méně než třetinu“ současné kočovné populace.

Seymourova vysvětlivka inklinuje k Wadeovu pohledu, ale zčásti se od zavedeného diskurzu odchyľuje, zároveň však neodráží Boswellův pohled na třídní rozdělení tak, jak ho on sám prezentuje ve svém příběhu. Seymour uvádí, že:

„běžně slychané hrubé zobecnění ‚Dnes už ale stejně žádní čistokrevní Cikáni nezbyvají, že?‘ má k realitě daleko: dnes je možná v zemi daleko více pravých Cikánů, než kdy bývalo. Mnoho z nich žije v domech a často se fakt, že jsou Cikáni, snaží zatajit, ale ve skutečnosti jsou na svou rasu nesmírně pyšní“ (1978: 184).

17 V originále „*Didicoys*“.

18 V originále „*Mumpers*“.

Dřívější diskurz o Romech/Cikánech kladl důraz na kočovný způsob života, blízkost přírodě a jejich situování do prostředí venkova, zároveň upozorňoval na neustále se zmenšující počet „skutečných Cikánů“, zatímco Seymour zde zmiňuje „mnoho“ lidí usazených v domech, což ještě rozšiřuje odhad počtu „čistokrevných Cikánů“, který sdíleli Wade a Smith. Nicméně Seymour také využívá konceptu „rasy“ a nedokáže se ani oprostít od představy její čistoty: „Skuteční Cikáni jen zřídka uzavírali sňatky mimo svou komunitu a rodiny jako Leeovi a Boswellovi vždy velmi dbaly na udržování své rasové čistoty“ (1978: 184). Seymour tedy sice dřívější diskurz modifikuje, stejně jako Wade, ale stále pracuje s konceptem rasové čistoty, a dokonce hovoří i o „irských tinkerech“¹⁹ jako o „specifické rase“ (1978: 184). Seymourův vlastní životopis dokonce odráží Wadeovu oblíbenou hierarchii: „Po cestě přijel starý nákladák a vystoupili čtyři moji cikánští přátelé (a myslím tím Cikáni s velkým C, žádní Didikojové, žebráčtí tuláci a v první řadě rozhodně ne tinkerři)“ (1978: 75, původní závorky). Diskurz „pravých Cikánů“ je zde uplatněn, aby zůstali jasně odlišeni od osob pomyslně rasově neodpovídajících, sociálně slabých a zejména pak od irských potulných kočovníků (takzvaných tinkerů).

Boswell naproti tomu pro označení rozdílů mezi lidmi, které sám ve svém příběhu popisoval, využíval slovo třída a ekonomický status, což poukazuje spíše na ekonomické pojetí kategorizace.²⁰ Podle Anne Searsové, která v roce 2004 komunikovala jménem Seymoura, byla Boswellova manželka Mabel „gádži“ (2. 10. 2004). Mabel Boswellová je v Boswellově životopisu zachycena na fotografii reprodukované vedle strany 129, jak sedí na prahu malé chaloupky. Popisek zní: „Madam Boswellová, věštkyně z ruky a jasnovidka.“ Možná právě proto, že si Boswell uvědomuje, že příslušnost k Romům/Cikánům nelze vnímat jen z pohledu biologického diskurzu, přiklání se raději k diskurzu třídnímu. Člověka napadne otázka, jak by asi Richard Wade a John Seymour klasifikovali Boswellovy děti. Pokud se totiž jejich hodnocení zakládá na rasově podmíněné kategorizaci, museli by je označit za poloviční míšence, tedy Didikoje. Mohl by snad jejich pohled na tento konkrétní příklad zkomplikovat, nebo dokonce úplně anulovat rasově podmíněný diskurz GLS? Byly by za rozhodující faktor stále považovány kultura a/nebo geny, podle toho, zda by převážil buď kulturní, nebo biologický pohled (viz Arnold: 1961; Shaw 2016: 139–141, 145–146), anebo by novou „krev“ považovali za žádoucí oživení již vyčerpaného „cikánského“ rodu? (viz Mayall 2004: 134–35).

19 Tinker lze přeložit jako přístipkář, dráteník, kovoobráběč. Tímto termínem bývají označeni především příslušníci irských kočujících skupin zabývajících se kovozpracujícími profesemi, kteří nemají romský původ (pozn. red.).

20 Myšlenka třídy a ekonomického rozdělení do kategorií nezbytně neznamená absolutní odklon od pohledů Wadea nebo Seymoura, protože to může také předesílat, že „skuteční Cikáni“, kteří jsou ekonomicky dobře situovaní, se lépe přizpůsobili novému prostředí (více Shaw 2016: 139–40).

Členové GLS jako Wade a Seymour byli Boswellovi velmi užiteční v jeho politických aktivitách týkajících se trhu v Appleby v roce 1965 i v jeho zřejmé podpoře zákona o karavanových tábořištích z roku 1968, ale zdá se, že Boswell se na svět díval jiným pohledem. Sám se totiž již sociálním a technologickým změnám přizpůsobil. Ve svém příběhu se sice o starých časech vyjadřuje nostalgicky, ale je oprávněné mu vyčítat romantizování minulosti? Nebo se mu spíše záměrně vyhýbá, protože si je romantických stereotypů týkajících se „Cikánů“ dobře vědom? Boswellův pozitivní postoj k možnostem interakce a vzájemného porozumění mezi Romy/Cikány a jejich britskými spoluobčany neignoruje různé stupně odlišnosti, tyto odlišnosti ale zároveň neformuluje na základě pseudovědy nebo pseudokategorizací vycházejících ze zastaralých představ o rasové čistotě a její měřitelnosti. Boswell se možná ve svém životním příběhu ohlížel zpět a vzpomínal na staré časy, ale také ho zajímala budoucnost a pozitivní politické vztahy mezi Romy/Cikány a ostatními britskými občany.

Závěr

Životní příběh Gordona Silvestera Boswella je překvapivě komplexní text, a ačkoliv v něm lze najít zjevné i méně nápadné prvky napojení na společnost GLS a mnoho jejích členů, Boswell v něm zpochybňuje některé hluboce zakořeněné názory a přidává jasná gesta směřující k politické agendě. To neznamená, že předloženou analýzou identifikovaný vliv diskurzu GLS na jeho text Boswell úplně rozbíjí a namísto něj předkládá zcela jiný soubor názorů. Některé představy přebírá, jiné však jemně, ale zároveň rozhodně mění. Ve svojí analýze vstupních a vnitřních paratextů jeho životopisu jsem poukázal na rozdílné stupně zachovávání diskurzu GLS, ale také na ambivalenci a proměny, které ve vztahu k tomuto diskurzu tyto texty naznačují. Boswell i Seymour byli oba s GLS ve velmi živém kontaktu a/nebo o jejich aktivitách dobře věděli. Wade byl dokonce integrální součástí její přetrvávající existence. Ale každý z těchto tří mužů byl v politické agendě týkající se Romů/Cikánů zapojen svým vlastním způsobem, ať už se jednalo o záchranu trhu Appleby v roce 1965, nebo o přijetí zákona o karavanových tábořištích v roce 1968. Boswell dokonce své politické zájmy prezentoval i ve svém převyprávění legendy o hřebech, kde symbolicky propojil rovinu současnou a minulou.

Vstupní paratexty Boswellova životopisu, které mají čtenáře navnadit k přečtení knihy, jsou rozhodně o dost méně rozporuplné a více zapadají do diskurzu GLS, než je tomu u paratextů vnitřních. Ty nesou jasné známky změn, což je patrné zejména u básně a Boswellem psané předmluvy, a moje analýza ukazuje, že každý z nich se více a více přibližuje politickému vyznění. Z předmluvy potom přímo číší naděje na budoucí pozitivní změny ve vztazích Romů/Cikánů a jiných členů britské společnosti.

Přeložila Petra Krámková

Literatura

- Acton, T. 1974. *Gypsy Politics and Social Change: The Development of Ethnic Ideology and Pressure Politics Among British Gypsies from Victorian Reformism to Romany Nationalism*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Acton, T., Gallant, D. 1997. *Romanichal Gypsies*. Hove: Wayland Publishers.
- Acton, T. 2016. Scientific Racism, Popular Racism and the Discourse of the Gypsy Lore Society. *Ethnic and Racial Studies* 39 (7): 1187–1204. DOI: 10.1080/01419870.2015.1105988.
- Arnold, H. 1961. The Gypsy Gene. *The Journal of the Gypsy Lore Society*. 40 (1–2): 53–56.
- Bancroft, A. 2000. 'No Interest in Land': Legal and Spatial Enclosure of Gypsy-Travellers in Britain. *Space & Polity* 4 (1): 41–56.
- Borrow, G. 1969 (1851). *Lavengro: The Scholar, the Gypsy, the Priest*. London: Heron Books.
- Boswell, G. S. 1953. Wester Boswell's Medal. *The Journal of the Gypsy Lore Society* 34: 129–33.
- Boswell, G. S. 1965. Letter to Dora Yates. 29 July 1965. *The Gypsy Collections: The Gypsy Lore Society Archive and Scott Macfie Gypsy Collection*. University of Liverpool.
- Boswell, G. S. 1970. *The Book of Boswell: Autobiography of a Gypsy*. Ed. John Seymour. London: Victor Gollancz.
- Boswell, S. G. 1973. Gypsy Boy on the Western Front. *Journal of the Gypsy Lore Society*. 52(1–2): 35–44.
- Connell, A. 2015. *Appleby Gypsy Horse Fair: Mythology, Origins, Evolution and Evaluation*. Cumberland and Westmorland Antiquarian and Archaeological Society, Extra Series number 44.
- Cuttriss, F. 1915. *Romany Life. Experienced and Observed during Many Years of Friendly Intercourse with the Gypsies*. London: Mills and Boon Limited.
- Dawson, R. M. (ed.) 2001. Introduction. *Henry Dry-Bread: The Richard Wade Papers*. Alfreton: Derbyshire Gypsy Liaison group, vi–xvi.
- Dawson, R. M. 2004. *The Genealogy of the Romany Boswells. Vol. 1: The Pedigrees*. Oxford: Romany and Traveller History Society.
- Dodds, N. N. 1966. *Gypsies, Didikois and other Travellers*. London: Johnson Publications.
- Drakakis-Smith, A. 2007. Nomadism a Moving Myth? Policies of Exclusion and the Gypsy/Traveller Response. *Mobilities* 2 (3): 463–487. DOI: 10.1080/17450100701587467
- Dyckhoff, T. They've got it covered. *The Guardian*, 15 Sept 2010. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2001/sep/15/historybooks.features> [cit. 2018–12–14].

- East Anglian Film Archive. 1962. Outlook: Gypsy Interviews. 1962 Emneth, Norfolk. The East Anglia Film Archive of the University of East Anglia. Dostupné z: <http://www.eafa.org.uk/catalogue/224> [cit. 2018–12–14].
- Edmunds, R. 2017. *The Early Romany Boswells: A Family History 1650–1810. Part I – The Early Boswells and Famous Boswells*. Oxford: Romany and Traveller History Society.
- Edmunds, R. 2018. *The Early Romany Boswells: A Family History 1650–1810. Part 2 – Boswells in Parish Records & The Blewitts, Scamps and Lovells*. Oxford: Romany and Traveller History Society.
- Fraser, A. M. 1953. The Gypsy Problem: A Survey of Post-War Developments. *Journal of the Gypsy Lore Society* 3 (3–4): 82–100.
- Genette, G. 1991. Introduction to the Paratext. Trans. Marie Maclean. *New Literary History* 22 (2): 261–272.
- Genome BETA Radio Times 1923–2009. “WHERE DO WE GO FROM HERE?” BBC. Dostupné z: <https://genome.ch.bbc.co.uk/>
- Greenfields, M. 2006. *Here to Stay: The Gypsies and Travellers of Britain*. Hatfield: University of Hertfordshire Press.
- Groome, F. H. 1899. *Gypsy Folk Tales*. London: Hurst and Blackett.
- Hawes, D. , Perez, B. 1996. *The Gypsy and the State: The Ethnic Cleansing of British Society*. Bristol: The Policy Press.
- Keet-Black, J. 2013. *Gypsies of Britain*. Shire Publications.
- Holloway, S. L. 2004. Rural Roots, Rural Routes: Discourses of Rural self and Travelling Other in Debates about the Future of Appleby New Fair, 1945–1969. *Journal of Rural Studies* 20 (2): 143–156.
- Internet Sacred Texts*. Roma Folklore. Dostupné z: <http://www.sacred-texts.com/neu/roma/index.htm> [cit. 2018–12–14].
- Le Bas, D. 2018. *The Stopping Places: A Journey Through Gypsy Britain*. London: Chatto & Windus.
- Lee, K. W. 2002. Orientalism and Gypsylorism. *Social Analysis* 44 (2): 122–156.
- Mayall, D. 2004. *Gypsy Identities 1500–2000: From Egipcians and Moon-men to the Ethnic Romany*. London: Routledge.
- Macfie, R. A. S. 1908. *Gypsy Lore*. London: Sherratt & Hughes.
- Macfie, R. A. S. 1912. The Gypsies: An Outline Sketch. *The Romanitsbels', Didakais' And Folk-Lore Gazette: Reflecting also the opinions of TINKERS, TRAVELLERS, GAWJOS, SHOW-FOLKI and POSH-RATS*. Old ser. 1 (3), 712.
- MacRitchie, D. (ed.) 1886. *Accounts of the Gypsies of India*. London: Kegan, Paul, trench and Co.
- Matras, Y. 2005. Who are the ‘Gypsylorists’? *Annual Meeting of the Gypsy Lore Society*, September 2005, University of Granada. Dostupné z: <http://languagecontact.humanities.manchester.ac.uk/YM/downloads/whoarethegypsylorists.pdf>. [cit. 2020–01–31].

- Nord Epstein, D. 2008. *Gypsies and the British Imagination 1807–1930*. New York: Columbia University Press.
- Niner, P. 2002. *The Provision of Local Authority Gypsy/Traveller Sites in England*. London: Office of the Deputy Prime Minister.
- Niner, P. 2003. *Local Authority Gypsy/Traveller Sites in England*. London: Office of the Deputy Prime Minister.
- Okely, J. 1983. *The Traveller-Gypsies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pickett, D. W., Agogino, G. 1968. Two Legends of the Nails of the Cross. *Journal of the Gypsy Lore Society*. 47 (3–4): 73–77.
- Pratt, M. L. 1992. *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation*. London: Routledge.
- Sears, A. 2003. Re: Gordon Boswell John Seymour. “E-mail to Author of the article. 29. října 2003.
- Sears, A. 2004. Re: Gordon Boswell John Seymour. “E-mail to Author of the article. 10. února 2004.
- Seymour, J. 1978. *I'm a Stranger Here Myself: The Story of a Welsh Farm*. London: Faber and Faber.
- Shaw, M. 2006. *Narrating Gypsies, Telling Travellers: A Study of the Relational Self in Four Life Stories*. Disertační práce. Umeå University
- Shaw, M. 2016. Authentic Violence: The Changing Sameness of ‘real’ Romani Discourse in Dominic Reeve’s Life Story. *Romani Studies* 26 (2): 129–149. DOI: [org/10.3828/rs.2016.8](https://doi.org/10.3828/rs.2016.8)
- Siobhan, D., 2001. *Romani Writers, ‘G/gypsy’ Stereotypes, and the Forging of Romani Identity*, Diplomová práce. Greenwich University.
- Smart, B. C., Crofton, T. H. 1875. *The Dialect of the English Gypsies*. London: Asher and Co.
- The Editors. 1888. Preface. *Journal of the Gypsy Lore Society* 1 (1): 2–3.
- Vesey-Fitzgerald, B. 1973. *Gypsies of Britain*. Newton Abbot: David and Charles.
- Wade, R. A. R. 1966. The Saving of Appleby Fair. *The Journal of the Gypsy Lore Society* 45 (1–2): 29–29.
- Wade, R. A. R. 1968a. A Travelling Traders’ Guild? *The Journal of the Gypsy Lore Society* 47 (1–2): 29–31.
- Wade, R. A. R. 1968b. A Conference of Public Health Inspectors on Gypsies. *Journal of the Gypsy Lore Society*. 47 (3–4): 116–133.
- Wade, R. A. R. 1970. The Book of Boswell. By Gordon Silvester Boswell. *Journal of the Gypsy Lore Society* 49: 3–24.
- Wikipedia. “Gypsy Horse.” Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Gypsy_horse [cit. 2018–12–14].
- Wiktionary. “Gypsy.” Dostupné z: <https://simple.wiktionary.org/wiki/Gypsy> [cit. 2018–12–14].
- Yates, D. E. 1953. *My Gypsy Days: Recollections of a Romany Rawnie*. London: Phoenix House.